

УДК 343.163

А. М. Клочко

ПОЧАТКОВА ПІДГОТОВКА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Звернуто увагу на професійний розвиток персоналу органів внутрішніх справ України. Обґрунтовано позицію щодо необхідності початкової підготовки як окремого виду професійної підготовки в ОВС. Проаналізовано порядок проходження початкової підготовки. Початкову підготовку визначено як поетапне навчання працівника, прийнятого уперше на службу в органи внутрішніх справ.

Ключові слова: професійна підготовка працівників ОВС, посадові обов'язки, спеціальні уміння і навички, початкова підготовка, етапи початкової підготовки.

Реформування державного управління, становлення демократичних форм суспільних відносин, поступова децентралізація державних функцій за умов політичної і соціально-економічної нестабільності, наростання кримінальної активності в країні та прояву у злочинності таких рис і особливостей, як організованість, агресивність, жорстокість і масовість, особливо гостро ставлять на порядок денний питання про високоякісну професійну підготовку персоналу органів внутрішніх справ. Професійно-посадовий розвиток персоналу органів внутрішніх справ України обумовлений тимчасовими обмеженнями циклу активного професійного життя людини

і постійною потребою органів, структур та підрозділів забезпечувати свій розвиток. Адже інтенсивність, ритмічність, темпи розвитку будь-якої організації і суспільства у цілому залежать не лише від постійного притоку людей, здатних заміщати посади в організаційній структурі, але й від можливості зробити роботу краще, ніж виконували її попередники, збільшити особистий професійний досвід, а відтак і досвід організації.

Особливу увагу слід звернути на те, що високий рівень професійної підготовки дозволяє ефективніше справлятися з поставленими перед працівниками органів внутрішніх справ завданнями. Як справедливо зазначає К. Ю. Мельник, основними факторами, що впливають на ефективність виконання працівниками органів внутрішніх справ своїх посадових обов'язків, є: 1) рівень професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ; 2) рівень організації праці в службах і підрозділах органів внутрішніх справ та управління ними; 3) рівень соціально-правового захисту працівників органів внутрішніх справ та їх близьких [1]. Вчений правильно зробив, що на перше місце у цьому переліку поставив саме рівень професійної підготовки, оскільки саме від того, наскільки високим є цей показник, передусім залежить ефективність виконання працівниками органів внутрішніх справ своїх посадових обов'язків. Навіть якщо передбачити найвищий рівень соціально-правового захисту та організації праці в службах і підрозділах органів внутрішніх справ, а рівень професійної підготовки особового складу буде низьким, ні про яку ефективність виконання працівниками органів внутрішніх справ своїх посадових обов'язків не може вестися мова.

Слід відзначити, що за часів незалежності порядок, зміст та види професійної підготовки неодноразово змінювалися. Так, у початковій редакції Настанови з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України 2003 року професійну підготовку рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України визначено як організований, безперервний і цілеспрямований процес з оволодіння знаннями, спеціальними уміннями і навичками, необхідними для успішного виконання оперативно-службових завдань. До системи професійної підготовки при цьому було віднесено: початкову підготовку, підвищення кваліфікації, перепідготовку, стажування, службову підготовку, навчання в аспірантурі, ад'юнктурі та докторантурі та самостійну підготовку. Таке ж визначення професійної підготовки було повторене і у новій редакції Настанови затвердженій наказом МВС України від 11.07.2006 № 693, і у чинному сьогодні Положенні з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України від 13.04.2012 № 318 [2]. Проте ці документи закріплювали вже дещо інші види професійної підготовки, які створюють її систему і забезпечують її безперервність: у першому випадку – це початкова підготовка, післядипломна

освіта, службова підготовка, самостійна підготовка; у другому випадку – це початкова підготовка вперше прийнятих на службу в ОВС працівників, підготовка у вищих навчальних закладах МВС України, післядипломна освіта, службова підготовка.

Як можна побачити, в усіх випадках як окремий вид професійної підготовки передбачено початкову підготовку, порядок проходження якої протягом останнього десятиріччя було неодноразово змінено. Зокрема, в Настанові з організації початкової підготовки працівників органів внутрішніх справ України 2003 року було передбачено, що початкову підготовку проходять зараховані на курси початкової підготовки курсанти з числа відібраних кандидатів на службу в органах внутрішніх справ на відповідні посади. Одночасно із зарахуванням на курси кандидати призначалися на посади курсантів, їм присвоювалося спеціальне звання «рядовий міліції» та видавалося службове посвідчення встановленого зразка. Метою такого навчання було набуття курсантами знань, умінь і навичок, необхідних для виконання службових обов'язків за майбутньою посадою. Сьогодні цей порядок зовсім інший, про що піде мова далі.

Настанова з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України та Положення про організацію початкової підготовки працівників органів внутрішніх справ України, затверджені наказом МВС України від 25.11.2003 № 1444, зі змінами до них, не закріплювали поняття «початкова підготовка». Також цього поняття немає і у діючому сьогодні Положенні про організацію початкової підготовки (спеціалізації) працівників органів внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України від 24.04.2009 № 177.

Уперше поняття початкової підготовки було нормативно врегульована наказом МВС України від 13.04.2012 № 318, у п. 3.1 затвердженого ним Положення визначено: «Початкова підготовка (спеціалізація) – це процес формування в працівників ОВС спеціальних знань, умінь та навичок, необхідних для виконання службових обов'язків за конкретною посадою» [2]. Втім, маємо власну думку з цього питання.

У юридичній літературі можна зустріти таке визначення цього терміну: «початкова підготовка – це така підготовка, яка організується кандидатам на службу в органи внутрішніх справ і має забезпечити здобуття останніми професійних знань, вмінь та навичок, необхідних для самостійного виконання службово-посадових обов'язків щодо захисту й охорони прав, свобод та законних інтересів учасників суспільних відносин» [3].

З метою визначення власного бачення поняття «початкова підготовка» доцільно проаналізувати порядок її проходження. Так, відповідно до Положення про організацію початкової підготовки (спеціалізації) працівників органи внутрішніх справ України, навчання на курсах початкової підготовки (спеціалізації) підлягають

усі працівники, яких уперше прийнято на службу в органах внутрішніх справ. Рішення про прийняття кандидата на службу в органах внутрішніх справ приймає в установленому порядку за поданням керівник органу чи підрозділу, яким здійснювався його відбір, та відповідно рекомендації кадрової комісії головних управлінь, управлінь МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на залізничному транспорті, вищих навчальних закладів. Наказом уповноваженого на те начальника такий кандидат призначається на визначену посаду відповідно до фахового рівня. Йому присвоюється, згідно з визначеним порядком, перше спеціальне звання і встановлюється іспитовий строк до одного року.

Тож існує необхідність Положення про організацію початкової підготовки (спеціалізації) працівників органів внутрішніх справ України, затверджене наказом МВС України від 24.04.2009 № 177 [4], доповнити визначенням «початкова підготовка». Пропонується такий варіант: «Початкова підготовка – це поетапне навчання працівника, прийнятого уперше на службу в органи внутрішніх справ, яке включає навчання за місцем служби під керівництвом безпосередніх керівників і наставників, навчання на курсах початкової підготовки (спеціалізації) в навчальних закладах МВС та стажування на посаді за місцем служби з метою набуття ними базових знань, умінь і навичок, необхідних для виконання службових обов'язків за посадою».

Тривалість іспитового строку визначається з урахуванням терміну, необхідного для проходження працівником початкової підготовки та стажування. У наказах після тексту про призначення таких осіб на посади і присвоєння відповідного спеціального звання указується «... з іспитовим строком до ...». Іспитовий строк вважається завершеним, якщо закінчився термін, на який його було встановлено. Якщо працівник у період іспитового строку був відсутній на службі у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або з інших поважних причин, то цей строк може бути продовжений на відповідну кількість днів, упродовж яких працівник був відсутній.

Іспитовий строк може бути завершений раніше встановленого наказом терміну, якщо працівник засвоїв та уміло виконує свої посадові обов'язки, але за умови успішного завершення стажування в посаді та наставництва. Дострокове закінчення іспитового строку оголошується відповідним наказом керівника, який його встановлював.

Іспитовий строк не встановлюється особам, які: є курсантами вищих навчальних закладів МВС; повторно прийняті або поновлені на службі в органах внутрішніх справ у разі незаконного їх звільнення; переведені в установленому чинним законодавством порядку для проходження служби в органах внутрішніх справ з

інших правоохоронних органів, якщо вони проходили початкову підготовку за попереднім місцем служби.

Слід відзначити, що у літературі неодноразово зверталась увага на певне погіршення становища осіб, які бажають працювати у органах внутрішніх справ, порівняно з тими, хто наймається на роботу на підприємства, в установи, організації, саме шляхом встановлення однорічного іспитового строку для перших. Так, К. Ю. Мельник відзначає, що, порівнюючи норми ст. 27 КЗпП України з нормами ст. 17 Закону України «Про міліцію» та п. 3 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, можна переконатися, що в останньому випадку встановлюється значно триваліший термін випробування. Уявляється, що така диференціація не є виправданою, оскільки мета та наслідки встановлення випробування у всіх випадках є аналогічними. З огляду на зазначене вчений пропонує встановити граничний шестимісячний випробувальний термін для осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ [5].

Цілком виправданою є пропозиція К. Ю. Мельника, що це потрібно зробити і з нормами Положення про організацію початкової підготовки (спеціалізації) працівників органів внутрішніх справ України.

Продовжуючи аналіз Положення, бачимо, що у період іспитового строку початкова підготовка проводиться послідовно в три етапи: 1-й – навчання за місцем служби під керівництвом безпосередніх керівників і наставників; 2-й – навчання на курсах початкової підготовки (спеціалізації) в навчальних закладах МВС; 3-й – стажування на посаді за місцем служби.

Навчання за місцем служби здійснюється впродовж одного місяця з дня призначення працівника на посаду до його направлення на курси початкової підготовки (спеціалізації). Навчання проводиться за індивідуальним планом під керівництвом прямого начальника, який зобов'язаний: відрекомендувати новоприйнятого працівника особовому складу та оголосити наказ про призначення наставника; затвердити індивідуальний тематичний план навчання, який розробляється з урахуванням рівня освіти і посадової інструкції працівника; провести інструктаж наставника та забезпечити йому можливість виконання обов'язків згідно з Положенням про наставництво в органах внутрішніх справ затвердженим наказом МВС України від 25.11.2003 № 1458; роз'яснити працівникові умови і порядок навчання, його права і обов'язки на цей період; створити працівникові необхідні умови для навчання; забезпечити його нормативними актами та навчальною літературою, які необхідні для вивчення питань, передбачених індивідуальним планом навчання; вивчати ділові і моральні якості працівника, проводити з ним співбесіди з вивчених тем; здійснювати систематичний контроль за процесом навчання і роботою наставника.

Під час другого етапу початкової підготовки працівники проходять навчання на курсах початкової підготовки (спеціалізації) у навчальних закладах МВС. Так, після призначення кандидата на посаду та присвоєння йому першого спеціального звання керівник комплектуючого підрозділу в місячний строк зобов'язаний направити новоприйнятого працівника до навчального закладу на курси початкової підготовки (спеціалізації), визначеного планом-розрядкою МВС.

Органи і підрозділи внутрішніх справ забезпечують формування навчальної справи курсанта та її надходження до визначеного навчального закладу не пізніше, як за 10 днів до початку навчання на курсах.

Працівники, які прибули до навчального закладу у визначені терміни, наказом ректора (начальника) зараховуються курсантами. Тривалість і зміст навчання на курсах початкової підготовки (спеціалізації) визначаються навчальними планами та навчальними програмами. Навчальний план та навчальна програма розробляються навчальними закладами за дорученням ДКЗ МВС на основі професійно-кваліфікаційних характеристик посад працівників органів внутрішніх справ та затверджуються керівництвом МВС. Працівники, які успішно закінчили курси, отримують свідоцтво про закінчення курсів початкової підготовки, що долучається до їх особової справи. Завершення навчання на курсах оформлюється наказом ректора (начальника) навчального закладу.

У виключних випадках (у зв'язку із сімейними або іншими поважними обставинами, які не дозволяють працівникові на тривалий час виїхати за межі місця постійного проживання) новоприйнятому на службу в органи внутрішніх справ працівникові може бути дозволено проходити початкову підготовку без відриву від служби. Таке рішення може бути прийняте Департаментом кадрового забезпечення МВС за вмотивованим письмовим клопотанням керівництва ГУМВС, УМВС, УМВСЗТ та ВНЗ. Про прийняте рішення завчасно повідомляється навчальний заклад, у якому працівникові буде організовано навчання без відриву від служби, але не пізніше, ніж за 2 доби до дня початку навчання на курсах.

Працівник, який отримав дозвіл на проходження початкової підготовки без відриву від служби, зобов'язаний прибути до навчального закладу в термін, який визначений планом-розрядкою МВС. Наказом керівника навчального закладу такий працівник зараховується курсантом (слухачем) курсів початкової підготовки з умовами навчання без відриву від служби. Навчальний заклад дає працівникові індивідуальні завдання для виконання навчальної програми, установлює строки їх виконання та прибуття для складання заліків й іспитів, а також отримання наступних індивідуальних завдань.

Час і строки кожного наступного прибуття працівника до навчального закладу визначаються навчальним закладом з урахуванням графіка виконання робочого навчального плану на курсах, про що письмово повідомляється керівництву органу внутрішніх справ, у якому працівник проходить службу.

Працівникові, який отримав дозвіл на проходження початкової підготовки без відриву від служби, керівництво органу внутрішніх справ забезпечує умови для самостійного опанування навчального матеріалу за програмою початкової підготовки (спеціалізації), його своєчасне прибуття до навчального закладу для отримання індивідуальних завдань, виконання контрольних робіт, складання заліків та іспитів.

За таким працівником також закріплюється наставник з числа осіб керівного складу органу внутрішніх справ, який здійснює контроль за виконанням слухачем навчальної програми початкової підготовки, організовує для нього індивідуальні заняття з вогневої і фізичної підготовки, а також інших дисциплін з метою набуття слухачем практичних навичок та умінь. Їх перелік і зміст визначається навчальним закладом в індивідуальному завданні.

Завершення курсу навчання без відриву працівника від служби здійснюється шляхом складання ним підсумкових заліків та випускних іспитів у навчальному закладі. Працівники, які успішно склали заліки та випускні іспити, отримують свідоцтво встановленого зразка.

Працівник, якого відраховано з навчального закладу через систематичну неуспішність або який не склав випускних заліків та іспитів, повертається до органу внутрішніх справ, де проходив службу, для прийняття рішення щодо подальшого перебування його на службі в порядку, визначеному чинним законодавством та нормативно-правовими актами МВС. За фактом неякісного відбору новоприйнятого працівника орган внутрішніх справ проводить службову перевірку, про результати якої інформує ДКЗ МВС.

Працівники, яких відраховано з курсів через тривалу хворобу, можуть бути повторно направлені на курси після одужання.

Після завершення навчання на курсах початкової підготовки новоприйнятий працівник повинен пройти двомісячне стажування на посаді. За результатами стажування керівник органу (підрозділу) внутрішніх справ приймає рішення про допуск працівника до самостійного виконання службових обов'язків. Такий допуск супроводжується виданням відповідного наказу.

Таким чином, початкову підготовку слід визначити як поетапне навчання працівника, прийнятого уперше на службу в органи внутрішніх справ, яке включає навчання за місцем служби під керівництвом безпосередніх керівників і наставників, навчання на курсах початкової підготовки (спеціалізації) в навчальних закладах МВС та стажування на посаді за місцем служби з метою набуття

ними базових знань, умінь і навичок, необхідних для виконання службових обов'язків за посадою.

Список використаних джерел: 1. Мельник К. Ю. Основні фактори, що впливають на ефективність виконання працівниками органів внутрішніх справ своїх посадових обов'язків / К. Ю. Мельник // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – Вип. 29. – 2005. – С. 275–281. 2. Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України від 13.04.2012 № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-12>. 3. Посметний В. В. Організаційно-правові аспекти початкової професійної підготовки персоналу ОВС України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Посметний Валерій Володимирович. – Х., 2003. – 19 с. 4. Про організацію початкової підготовки працівників органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 24.04.2009 № 177 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.licasoft.com.ua/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=892560&menu=1>. 5. Мельник К. Ю. Проблеми правового регулювання трудових відносин службовців правоохоронних органів : монографія / К. Ю. Мельник. – Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2009. – 360 с.

Надійшла до редколегії 23.07.2013

Клочко А. Н. Начальная подготовка в системе профессиональной подготовки работников органов внутренних дел Украины

Обращено внимание на профессиональное развитие персонала органов внутренних дел Украины. Обосновано позицию относительно необходимости начальной подготовки как отдельного вида профессиональной подготовки в ОВД. Проанализирован порядок прохождения начальной подготовки. Начальную подготовку определено как поэтапное обучение работника, впервые принятого на службу в органы внутренних дел.

Ключевые слова: профессиональная подготовка работников ОВД, должностные обязанности, специальные умения и навыки, начальная подготовка, этапы начальной подготовки.

Klochko A. M. Initial Training of Professional Employees of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

Today the issue of training personnel with modern approach is becoming vital for the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The employees should possess new ideology, apply modern techniques to fight against organized crime.

Professional growth of the employees can be limited by the functional duties within the departments of the Ministry. However, the skill-up of the personnel of the internal affairs is affected by the qualitative and quantitative changes in work process and is determined by emergence of new specialties, manuals, communities etc. Also, professional growth of the personnel highly depends on the motivation of the officers.

We suggest the following definition of the term «initial training»: the step by step training of a newbie, including studying at the workplace under the guidance of the head straight, studying at the preparatory courses of the initial training at the Ministry's educational centers in order to obtain basic knowledge and skills required.

Duration of the probation period includes the time needed for studying and traineeship, is split into three steps: 1st – studying at the workplace under a head straight, 2nd – studying at the preparatory courses of the initial training at the Ministry's educational institutions, and the 3rd – traineeship at the work place. It's acceptable for probation period to be up 6 month.

Keywords: professional training, officers liabilities, special skills and knowledge, initial training, steps of initial training.

